

Rechtspraak in het nieuws: Het jaar 2010

M
e
e
r

w
e
t
e
n
?

Internet

- www.nieuwsmonitor.net
- info@nieuwsmonitor.net
- Twitter: @Nieuwsmonitor

Onderzoekers

Nel Ruigrok

- 06 27 588 586
- nel@nelruigrok.nl

Nadia Ismaïli

Margreet Goelema

→ I Nieuws en rechtspraak

1.1 Nieuws als keuze

Nieuws is geen gegeven, maar een keuze. Het is het resultaat van beslissingen van journalisten. Zij beslissen uit de veelheid van gebeurtenissen welke relevant zijn voor hun publiek en welke niet. Zij selecteren gebeurtenissen op nieuwswaarde.

Er is veel onderzoek gedaan naar dit selecteren van het nieuws door journalisten. Er blijken een aantal criteria te zijn die iets bijna altijd nieuwswaardiger maken:

- Conflict. Een conflict tussen actoren is nieuwswaardiger dan overeenstemming tussen hen.
- Negativiteit. Slecht nieuws is nieuwswaardiger dan goed nieuws
- Onverwachtheid. Ongebruikelijke gebeurtenissen zijn nieuwswaardiger dan wat vaker gebeurt of wat al op de agenda stond.
- Schaal. Waar meer mensen bij betrokken zijn, is nieuwswaardiger dan wat slechts enkelingen treft.
- Ambigüiteit. Helder nieuws is eerder nieuws dan een complexe gebeurtenis.
- Macht. Gebeurtenissen in machtige landen en rond machtige personen zijn nieuwswaardiger dan die in kleine landen en rond machtelozen.
- Personalisering. Gebeurtenissen rond personen en liefst bekende personen worden eerder nieuws dan abstracte ontwikkelingen.
- Nabijheid. Hoe herkenbaarder gebeurtenissen door geografische of culturele nabijheid zijn, des te eerder worden ze nieuws.
- Continuïteit. Wanneer een gebeurtenis eenmaal nieuws is, is de kans dat het nieuws blijft groter.
- Compositie. Wanneer er al een aantal items over een onderwerp zijn gepubliceerd, is de kans minder groot dat nieuwe items weer nieuws worden.

Aan hoe meer van deze criteria wordt voldaan, des te hoger is voor het medium de nieuwswaarde van een onderwerp, en des te groter de kans dat een verhaal erover in het medium doordringt, en nieuws wordt. Bij bijna alle grotere nieuwsfeiten vinden we dan ook een combinatie van deze criteria. Denk aan de affaire (ongoorloofd, ongebruikelijk, conflicten) van Bill Clinton (machtige president, van machtig land) met Monica Lewinsky (gepersonaliseerde studente, herkenbare situatie), de (onverwachte) aanslag met veel (schaal, negatief) doden en gewonden op de (bekende, machtige) koningin tijdens Koninginnedag (herkenbaar), of, recent, de (onverwachte) aardbeving met (schaal) duizenden doden en (continuïteit) stralingsgevaar in Japan.

1.2 De rol van de media

De keuzes die journalisten elke dag weer uit het mogelijke nieuws maken, komen direct in hun medium tot uiting. Een groot publiek wordt daardoor beïnvloed. De media vervullen zo een cruciale rol in het *functioneren* van de samenleving.

Die rol kan in vier functies worden onderscheiden (Deuze 2004):

- Media vervullen een *informatieve* functie doordat zij burgers op de hoogte stellen van ontwikkelingen in de samenleving in het algemeen of in specifieke segmenten.
- Media vervullen een *podiumfunctie* doordat zij het nieuws interpreteren en aan burgers een platform bieden om opvattingen en oordelen uit te wisselen over de zaken die spelen in de samenleving.

- Vanuit hun *waakhondfunctie* bekritisieren media gebeurtenissen in de samenleving.
- Vanuit de functie van media om het publiek te *vermaken* worden selecties gemaakt uit het aanbod van nieuws en worden deze gebeurtenissen op een andere manier bericht.

Vanuit deze vier functies van de media berichten de dagbladen in Nederland ook over de Rechtspraak.

- In hun *informatieve functie* stellen de media de burgers op de hoogte van de verschillende rechtszaken die er gaande zijn en de ontwikkelingen binnen de rechtspraak.
- In hun *podiumfunctie* spelen ze een rol in de discussies over de rechtspraak in en over alternatieve straffen en strengere straffen.
- In hun *waakhondfunctie* gaat het om een kritische blik op rechtszaken en op ontwikkelingen in de rechtstaat in het algemeen (Scholten 1982, p. 3-17; Van Lent 2008, p. 206-207).
- In hun *vermaaksfunctie* berichten de media over geruchtmakende (straf)zaken zonder in te gaan op de meer inhoudelijke kanten, door veel aandacht te tegen aan de conflicten die spelen en de, vaak negatieve, emoties die daarbij komen kijken.

Agenda-setting

Op welke manier beïnvloeden de media daarmee de maatschappij? Een eerste vorm van beïnvloeding door de media ontstaat door de keuzes die zij maken uit de vele mogelijke thema's, keuzes die daarna terugkomen in het publieke debat. McCombs en Shaw (1972) toonden dit zogenoemde *agenda-setting* effect aan toen zij de berichtgeving rond de Amerikaanse verkiezingen van 1968 bestudeerden. Een zelfde effect is daarna in veel andere studies vastgesteld.

Priming

Naast deze agendabepalende functie kunnen media invloed uitoefenen op de beoordelingsmaatstaven van het publiek. Volgens de zogeheten *priming theorie* beïnvloedt aandacht voor een onderwerp in de media de toegankelijkheid van het onderwerp in het geheugen waardoor de gepercipieerde belangrijkheid van dat onderwerp toeneemt en men het onderwerp ook belangrijker gaat vinden. Als gevolg hiervan zal die informatie gebruikt worden bij de receptie, interpretatie en beoordeling van latere informatie (Peter 2002). Zoals Iyengar & Kinder (1987, p. 63) stellen: 'By calling attention to some matters while ignoring others, television news influences the standards by which governments, presidents, policies, and candidates are judged.'

Framing

Framing is de manier waarop men in de media tegen een bepaald thema aankijkt, ook wel *frame-setting* genoemd (De Vreese 2003, Van Atteveldt et al. 2006). Omdat de meeste burgers de media als (politieke) nieuwsbron beschouwen, kan de verandering in de benadering van informatie vergaande consequenties hebben. Onderzoek heeft aangetoond dat journalistieke overwegingen tijdens politieke campagnes, de manier waarop de gekozen onderwerpen worden belicht, veel invloed kunnen hebben op de publieke opinie (Kleinnijenhuis et al. 2007).

Ook voor bedrijven en organisaties waarover bericht wordt, is de manier waarop zij in het nieuws komen van groot belang voor hun reputatie (Meijer 2004; Meijer & Kleinnijenhuis 2006) of hun ledental (Vliegthart et al. 2005).

Iyengar (1991) laat zien dat er vaak een tweedeling in de presentatie van nieuws optreedt, met een wisselend effect. Bij de 'episodic framing' wordt het nieuws gepresenteerd als een geïsoleerde gebeurtenis, maar bij de 'thematic framing' worden gebeurtenissen in een bredere context geplaatst. Dat komt al tot uitdrukking in de accenten die worden gelegd. Episodische frames zijn vooral op drama gericht, en passen op die manier binnen de nieuwscyclus van de media. Thematische frames zijn daarentegen analytisch van aard. Dat heeft

een niet onbelangrijk effect op de houding van het publiek. Iyengar¹ stelt dat: ‘episodic framing tends to elicit individualistic rather than societal attributions of responsibility, while thematic framing has the opposite effect.’

Personalisering

Naast een focus op gebeurtenissen kiezen de media ook vaak voor een focus op personen. Van een dergelijke *personalisering* is sprake wanneer individuen in de berichtgeving over een gebeurtenis vaker worden genoemd dan de instituties die zij vertegenwoordigen en het ambt dat zij bekleden. Binnen de wereld van de politieke communicatie wordt een dergelijke ‘personalisering’ nu als een negatieve ontwikkeling beschouwd, die een negatieve invloed kan hebben op de kwaliteit van de democratie. Men verwijt de media bijvoorbeeld dat ze zich te veel richten op de persoonlijke kenmerken van de politici, waardoor het stemgedrag van de kiezers eerder wordt ingegeven door kwaliteiten die de media aan politici toekennen dan aan hun inhoudelijke standpunten.

Wanneer deze focus op geïsoleerde, op de persoon gerichte gebeurtenissen dan ook nog gepaard gaat met een negatieve toonzetting en een anti-institutionele *bias*, zoals vaak gebeurt, dan ontstaat er een gevaar voor cynisme in de berichtgeving, dat zelf weer nieuw cynisme teweeg kan brengen. Zoals de bedenker van de *spiral of cynicism theory* het formuleerde: ‘Cynicism breeds cynicism’ (Robinson 1976). Dergelijk nieuws zal het cynisme onder het publiek vergroten ten aanzien van de overheid en andere instanties (Putman, 2000).

1.3 Rechtspraakberichtgeving in meervoud

Ook het beeld van de rechtspraak dat via de media aan de burgers wordt gepresenteerd gaat door verschillende filters en vervult verschillende functies. Spreken over ‘het’ beeld van de rechtspraak in de media is dan ook een grote versimpeling. Het gaat om meer beelden, het gaat om rechtspraak in meervoud.

Buitenlands onderzoek laat zien dat de media weliswaar veelvuldig over rechtszaken berichten, maar daarbij een sterke voorkeur hebben voor strafzaken, liefst met bekende personen in de hoofdrol (Fox et al. 2007).

Een sterk agenda-settend effect van de berichtgeving werd daarnaast geconstateerd in een zaak als Clinton/Lewinsky (Williams & Delli Carpini 2004) en in de zaak tegen O.J. Simpson (Dershowitz 1997).

Daarnaast blijkt uit buitenlands onderzoek dat er binnen de rechtspraakberichtgeving een voorkeur bestaat voor spectaculaire rechtszaken. Bij de verslaggeving hierover zijn journalisten daarbij geneigd om sterk te focussen op een *episodische* framing met een negatieve, cynische invalshoek.

Dergelijk nieuws blijkt (Beale 2006) de publieke steun te versterken voor een beleid dat strengere straffen nastreeft: ‘Episodic framing may lead to increased support for punitive policies because individuals who attribute crime to the personal characteristics of offenders have been found to support more punitive measures than those who attribute the problem to social factors.’

De personalisering in de berichtgeving over rechtszaken komt ten slotte naar voren door de focus die er is op de meer emotionele, persoonlijke en menselijke kanten van rechtszaken.

1.4 De Nederlandse media in 2010

Wat betekent dit voor de Nederlandse situatie? Zijn die filters en die functies daar ook? Welke beelden brengen de verschillende Nederlandse dagbladen ons vandaag de dag over onze rechtspraakpraktijk?

Uitgaande van de verschillende functies die onze dagbladen kunnen vervullen, zijn wij nagegaan of zij een evenwichtig, veelzijdig pallet bieden, of dat ook zij aan over- dan wel onderbelichting van bepaalde aspecten doen.

¹ (Iyengar 1991 p. 15-16).

We hebben daarvoor gekeken naar de berichtgeving in het meest recente jaar: 2010.

→2 Informatie en betrokkenheid

Koppelen we de verschillende functies die de media hebben aan de verschillende soorten nieuws, dan kunnen we tot een model komen zoals dat is weergegeven in figuur 1. We maken daar onderscheid tussen de hoeveelheid informatie die de media verstrekken en iets wat wij aanduiden als 'betrokkenheid', en waar het gaat om de informatiefunctie van de media, kijken we naar de omvang van de berichtgeving die aan rechtspraak is gewijd.

Wat die 'betrokkenheid' betreft, dat begrip is gebaseerd op de (ideaaltypische) situatie dat de media een optimale rol vervullen in de democratische samenleving en met hun berichtgeving de burger optimaal in staat stellen om deel te nemen aan het democratische proces. Onder de 'betrokkenheid' van de berichtgeving over Rechtspraak, vallen voor ons de volgende aspecten:

- een milde toon;
- een thematische framing;
- een veelzijdig aanbod aan rechtszaken;
- een zwakke focus op 'sensationele' sancties;
- een zwakke focus op slachtoffers en nabestaanden.

Figuur 1. Kenmerken van berichtgeving en functies van dagbladen in onze samenleving

Koppelen we deze betrokkenheids-aspecten van het nieuws over rechtszaken aan de verschillende functies die nieuws heeft, dan kunnen we daarbij tot het volgende onderscheid komen.

De informatiefunctie: de informatiefunctie van media zal vooral tot uitdrukking komen in de hoeveelheid ruimte die de dagbladen besteden aan nieuws over rechtszaken. Hoe meer aandacht zij besteden aan rechtspraak, hoe sterker hun informatieve rol.

De podium- of waakhondfunctie: deze komt tot uitdrukking in een grotere mate van betrokkenheid. Oftewel, veel aandacht voor verschillende soorten rechtspraak, een meer thematische invalshoek en een veelheid aan betrokkenen die worden genoemd in de berichtgeving, alsmede een milde toon.

De entertainmentfunctie: deze functie van de media komt vooral tot uitdrukking door een gebrek aan betrokkenheid. Met andere woorden: er is minder focus op andere rechtszaken dan de grote strafzaken en op de verschillende betrokkenen, er is een sterke focus op de menselijke kant van de rechtszaak, een sterkere focus op episodische frames, en een negatievere toon van berichtgeving.

2.1 De situatie van de dagbladen in Nederland

De meeste Nederlandse dagbladuitgeverijen hebben zich de laatste jaren ontwikkeld tot op commerciële basis werkende ondernemingen. Uitbreiding of in ieder geval handhaving van hun lezersaantal is één van hun doelstellingen. Temeer omdat sinds eind jaren negentig de gratis dagbladen hun intrede deden op de Nederlandse markt. Deze richten zich meer dan de andere kranten op een algemeen publiek (Bakker 2002) en moeten geheel gefinancierd worden door advertenties. Zij zijn sterk gericht op het veroveren en uitbreiden van hun publiek en zijn ook meer dan de andere dagbladen gericht op 'entertainment' (Hallin 1992, Van Zoonen 1998).

Deze commercialisering van de bedrijfstak is niet zonder gevolgen gebleven voor de redactionele inhoud. Als er op een markt sprake is van heftige concurrentie, dan ontstaat er vaak een 'trek naar het midden'. Het aanbod gaat zich dan kenmerken door 'meer van hetzelfde'.

Dat is ook in de dagbladwereld gebeurd. Een veel gehoorde klacht is dan ook dat de toegenomen concurrentie onder de dagbladen heeft geleid tot wat wel 'een papegaaicircuit' of 'meutevorming' wordt genoemd (Bolkestein 2001, Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling 2003, p. 35).

'De media' krijgen ook herhaaldelijk het verwijt dat ze in plaats van ontwikkelingen en gebeurtenissen in de politiek te verslaan, zich opstellen als een actieve speler in het politieke spel en daarmee die ontwikkelingen en gebeurtenissen direct beïnvloeden. Het zou dan bij de selectie van nieuws steeds meer om criteria als 'het persoonlijk conflict' gaan, de wedren naar de macht (horse race), en om de verbeeldbaarheid en het entertainment of het vermaak van het publiek. Met, aldus de kritiek, alle gevolgen van dien voor de reputatie van de instituten waarover geschreven wordt.

2.2 De gratis dagbladen

Wat is daarvan waar? De gratis dagbladen die voor een belangrijk deel aan deze ontwikkelingen zouden hebben bijgedragen, kent Nederland sinds 1999. Op 21 juni van dat jaar werden zowel *Metro* (van de Zweedse uitgever Modern Times Group) als *Sp!ts* (van het Telegraaf concern) voor het eerst op de markt gebracht, in 2007 gevolgd door twee nieuwe gratis dagbladen, *De Pers*, eigendom van miljonair Marcel Boekhoorn, en de krant *DAG*, een initiatief van PCM en KPN.² Deze 'gratis kranten' onderscheiden zich van de rest doordat ze slechts vijf keer per week verschijnen en verspreid worden onder reizigers van het openbaar vervoer en bezoekers van supermarkten, winkelketens, restaurants, cafés, alsmede op straat, bij universiteiten en in parkeergarages.

Het gevolg is dat er in 2009 dagelijks niet alleen 3,5 miljoen betaalde dagbladen werden verspreid, maar (op werkdagen) ook nog eens 1,3 miljoen gratis kranten. Het zijn dan ook vooral die gratis kranten geweest die na een jarenlange stagnatie op de markt opeens weer hebben gezorgd voor een stijging van de totale oplage van de kranten (Bakker & Scholten 2009).

Maar de inhoud van de Nederlandse kranten is er wel door veranderd. De nieuwe gratis dagbladen *Metro*, *Sp!ts* en *De Pers* worden nu, evenals *De Telegraaf* en *AD*, meestal getypeerd als populaire dagbladen, naast *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant* en *Trouw*, die wel als 'kwaliteitskranten' worden aangeduid. Achter deze laatste typering gaat een niet nader uitgesproken invulling van het begrip 'kwaliteit' schuil die er globaal op neerkomt dat er veel nadruk ligt op (politieke) informatie en weinig op amusement. (Kaiser 1994, p. 127).

2.3 Lezerscategorieën

In ieder geval heeft het onderscheid in inhoud dat we hierboven signaleerden, doorgewerkt in de soorten lezers die de kranten bedienen. De lezers van *De Telegraaf* en het *AD* lijken op een dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking, terwijl in de lezerskringen van *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant* en in mindere mate *Trouw* de hogere inkomens- en opleidingscategorieën flink zijn oververtegenwoordigd. De lezers van de gratis dagbladen zijn, zoals te verwachten was, verder vooral

² Het blad *DAG* werd in oktober 2008 gestaakt.

mensen die geen abonnement hebben op een betaald dagblad. Onder hen blijken zich zich opvallend veel jongeren te bevinden (Bakker & Scholten 2009).

2.4 Redactiebeleid

De verschillende profileringen waarvoor de dagbladen in hun strijd om de lezer moesten kiezen, kwamen vervolgens tot uiting in een verschillend redactiebeleid. Zo ligt bij de gratis bladen de nadruk sterk op kort nieuws zonder veel achtergronden, met als enige uitzondering *De Pers*, die ook langere verhalen publiceert.

Dit verschil in redactiebeleid komt verder tot uitdrukking in het verschillend gebruik van bronnen. Zo gaan *Spits* en *Metro* vooral uit van informatie die afkomstig is van het ANP, terwijl de 'kwaliteitskranten' veel meer op eigen nieuwsgaring steunen (Scholten & Ruigrok 2009).

Uit onderzoek blijken ook de grote verschillen tussen de gratis dagbladen *Metro* en *Spits* en de kwaliteitskranten. Maar daaruit blijkt ook dat zowel *De Telegraaf* als *De Pers* een aparte categorie vormen. De aandacht voor politiek en buitenlands nieuws is in de kwaliteitskranten aanzienlijk groter dan in de gratis dagbladen, maar het eveneens gratis blad *De Pers* en de betaalde *De Telegraaf* nemen in dit opzicht een opmerkelijke middenpositie in (Ruigrok et al. 2010).

De profilering van deze twee kranten kan deze middenpositie echter ook heel goed verklaren. *De Telegraaf* is de grootste krant van Nederland, waarvan eigenlijk geen vergelijkbare vorm in het buitenland te vinden is, met veel aandacht voor human-interest verhalen en een sensationele toon in het nieuws (Bakker & Scholten 1999). Aan de andere kant is het dagblad meer politiek georiënteerd dan bijvoorbeeld de tabloids in Engeland. De krant besteedt minder aandacht aan buitenlandse issues en is meer gericht op affaires en entertainment (Ruigrok et al. 2010).

De Pers daarentegen profileert zich juist als een gratis 'kwaliteitskrant', en laat tweederde van het nieuws afkomstig zijn van eigen medewerkers. Slechts eenderde van het nieuws in deze krant komt van persbureaus.

2.5 Verwachtingen over het Nederlandse beeld

Op basis van het voorgaande kan aan aantal verwachtingen worden geformuleerd ten aanzien van het beeld dat de Nederlandse kranten te zien zullen geven wat betreft de functies die ze hebben bij de berichtgeving over de rechtspraak.

Te verwachten valt in de eerste plaats dat de *informatieve functie* minder sterk tot uitdrukking zal komen bij de gratis dagbladen en *De Telegraaf* in vergelijking met de andere dagbladen. In andere woorden, we verwachten in deze bladen een andere aandacht voor rechtspraak dan in de meer traditionele kranten *de Volkskrant*, *Trouw* en *NRC Handelsblad*.

De podium- of waakhondfunctie verwachten we echter juist sterker te vinden bij de *Volkskrant*, *Trouw* en *NRC Handelsblad*. Deze functie zal daarentegen in mindere mate terug te vinden zijn in de gratis dagbladen *Spits* en *Metro*.

Voor *De Pers* verwachten we een sterkere betrokkenheid te zien in de berichtgeving dan in de andere gratis bladen, terwijl *De Telegraaf* juist minder betrokkenheid zal laten zien dan de andere, traditionele dagbladen.

De entertainmentfunctie zullen we daarentegen weer sterker terug zien in *De Telegraaf* dan in de andere tradionele dagbladen. Ook verwachten we dat deze functie in de gratis bladen *Spits* en *Metro* sterker te zien zal zijn dan in *De Pers*.

In de volgende paragrafen zullen we zien of deze verwachtingen reëel zijn.

→3 Het onderzoek

3.1 Het materiaal: zeven dagbladen

In ons onderzoek naar de berichtgeving over de Rechtspraak hebben wij gebruik gemaakt van berichtgeving in de volgende zeven dagbladen:

De Telegraaf;

de Volkskrant;

NRC Handelsblad;

Trouw;

Metro;

Sp!ts;

*De Pers.*³

In de in 2010 verschenen artikelen in deze kranten die betrekking hebben op de rechtspraak ging het om rechtszaken, het strafrecht, het bestuursrecht, het civiele recht of artikelen waarin anderszins een rechter, advocaat of het OM werden genoemd. In totaal blijkt dat 18.242 publicaties te betreffen.⁴

3.2 Het analyse-instrument: de AmCAT

Voor de inhoudsanalyse van deze publicaties hebben we gebruik gemaakt van de Amsterdam Content Analysis Toolkit (AmCAT). Dat is een uitgebreide, gespecialiseerde computerinfrastructuur die het mogelijk maakt om een automatische inhoudsanalyse uit te voeren. Die inhoudsanalyse maakt gebruik van een groot aantal termen die zijn gecategoriseerd naar hoofdonderwerpen. Op basis van deze termen kan de computer de door ons ingevoerde artikelen over de Rechtspraak scannen en bepalen in hoeverre deze terugkomen in de berichtgeving.

3.3 Twee lijnen

De analyses zijn langs twee lijnen verlopen:

- De hoeveelheid aandacht voor rechtspraak;
- De inhoudelijke kenmerken van deze berichtgeving, hun betrokkenheid.

De hoeveelheid aandacht zegt iets over de mate waarin de dagbladen een informatieve functie vervullen.

De inhoudelijke aspecten van het nieuws hebben betrekking op de mate van de hierboven besproken 'betrokkenheid' die de dagbladen in hun berichtgeving ten toon spreiden. Deze betrokkenheid wijst op een aanwezigheid van een podium- of waakhondfunctie van het betreffende dagblad.

3.4 Betrokkenheid

Eerst nog iets over die betrokkenheid. De betrokkenheid van de berichtgeving hebben wij hierna opgevat als de resultante van een drietal aspecten waarop we de berichtgeving kunnen beoordelen:

³Algemeen Dagblad ontbreekt omdat het dagblad niet beschikt over een digitale versie in de opmaak zoals de papieren versie is verschenen. Deze digitale versies vormen het uitgangspunt van onze analyses.

⁴In deze selectie artikelen die betrekking hebben op een rechtszaak worden ook zaken in het buitenland meegenomen. Deze zijn lastig van de Nederlandse rechtszaken te scheiden op automatische wijze. Rechtszaken hebben vaak een internationale dimensie, zoals de zaak rond Saban B. die naar Turkije was gevlucht. Door alle artikelen uit te sluiten waarin het buitenland wordt genoemd zouden veel artikelen onterecht niet worden meegenomen.

- teneur
- diversiteit
- personalisering

De teneur van het nieuws. Het sentiment is een algemene indicator van de toon van een bericht. Dat wordt gemeten met een zogeheten automatische sentimentanalyse. In die analyse worden eerst alle woorden teruggebracht to hun stam (dus 'bestraft' wordt 'bestrafen'), en daarna worden deze stammen opgezocht in een 'sentimentlexicon'.⁵

Ook in principe 'objectieve' termen zoals bestraffen en veroordelen kunnen daardoor negatief scoren. Dat wil zeggen dat een 'negatief' gescoord bericht niet noodzakelijkerwijs een negatieve strekking hoeft te hebben. Een objectieve bespiegeling over straffen scoort immers per definitie negatief. Waar in het algemeen gesproken een artikel in de sentimentanalyse kan scoren tussen de -1 (uiterst negatief) en +1 (uiterst positief), kan dat daarom niet in artikelen over de rechtspraak. Dat is een gegeven dat bij onze analyse nadere correctie verdient.

De diversiteit van het nieuws. De diversiteit van het nieuws is makkelijker vast te stellen. Deze komt tot uitdrukking door een spreiding van aandacht over de diverse rechtsgebieden.

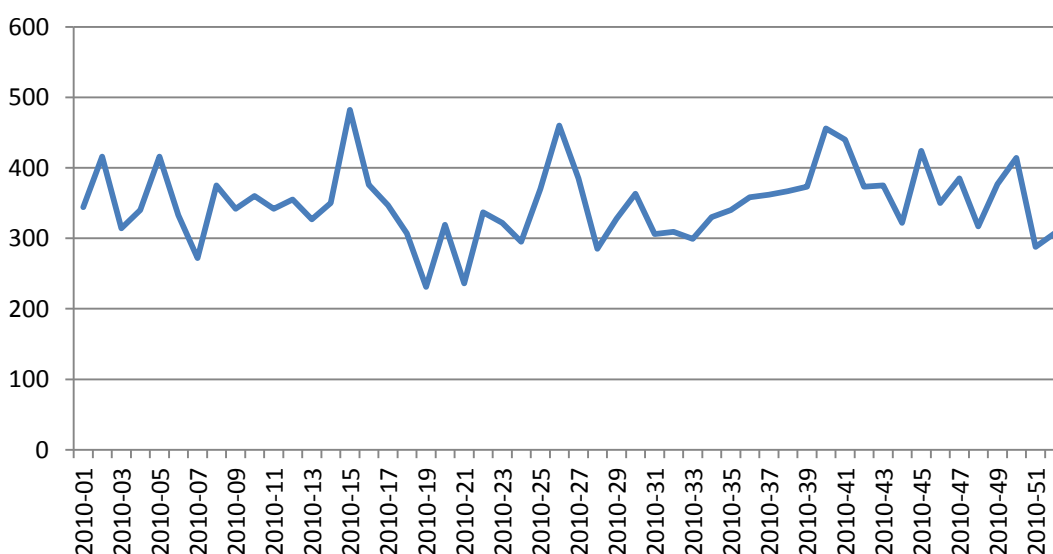
De personalisering in het nieuws. Dit aspect meten we door te kijken naar de mate waarop de berichtgeving kijkt naar slachtoffers, nabestaanden en andere gepersonaliseerde betrokkenen.

→4 Het jaar 2010: 7 pieken

Het jaar 2010, zo blijkt, was een jaar waarin de rechtspraak hoog op de media-agenda stond. Gemiddeld ging ruim 7% van alle berichtgeving in de dagbladen over de rechtspraak.

Kijken we naar de momenten waarop de dagbladen tijdens 2010 aandacht hebben besteed aan de rechtspraak, dan zien we enkele opvallende pieken (zie figuur 2). In totaal zijn zeven pieken te onderscheiden. In die perioden verschenen meer dan 413 artikelen in de dagbladen over onderwerpen die aan rechtspraak zijn gerelateerd.

Figuur 2. Overzicht nieuwswaardige gebeurtenissen in de berichtgeving

⁵ Dit lexicon is ontwikkeld door de afdeling taalkunde van de Vrije Universiteit op basis van bestaande lexicografische bronnen en corpus linguïstisch onderzoek.

4.1 Wilders en Easy Life

De eerste piek van het jaar 2010, in week 2, wordt veroorzaakt door het nieuws dat de zaak Wilders doorgaat. De rechtbank wijst het bezwaarschrift van Wilders tegen de dagvaarding af, 'Rechter wijst bezwaar Wilders af' schrijft *De Pers* op 14 januari 2010.

In deze week bepaalt de Raad van State ook dat het Centraal stembureau van de gemeente Den Haag de partijnaam 'Stop Wilders Nu' in het kiesregister moet opnemen, 'Stop Wilders Nu mag als partijnaam' meldt *de Volkskrant* op 16 januari 2010.

Gelijktijdig vangt het proces aan tegen de verdachten in de Easy Life-zaak bij de rechtbank Den Bosch. 'Topfraudeur Easy Life had dollars in kratten' schrijft *De Telegraaf* op 13 januari 2010, terwijl het Openbaar Ministerie beslag legt op de eigendommen van Paarlberg. In deze laatste zaak gaat het om een vastgoedhandelaar die in 2010 werd veroordeeld wegens witwassen, valsheid in geschrifte en oplichting. 'Justitie stript vastgoedmagnaat Paarlberg' schrijft *Trouw* op 14 januari 2010.

Tenslotte werd deze piek veroorzaakt door een tweede zaak die de gemoederen gedurende het hele jaar flink bezig hield, Saban B. De media berichtten in januari dat hij een discotheek zou exploiteren in Turkije. *NRC Handelsblad* van 15 januari 2010: 'Vrouwenhandelaar Saban B. zou in Turkije zijn'.

4.2 Kroon en Passage

De tweede piek, begin februari, week 5, is die waarin het Openbaar Ministerie de onderscheiden militair Kroon verdenkt van drugshandel, 'Uruzgan-held verdacht van drugshandel' schrijft *Metro* op 1 februari 2010 en waarin de uitzending van *Zembla* over officieren van justitie op veel aandacht kan rekenen. 'Recht en respect' zet *NRC Handelsblad* boven een commentaar (5 februari 2010).

Deze vijfde week van het jaar schrijven de media ook veel over het liquidatieproces Passage. Dit is een zeer omvangrijke zaak waarbij elf verdachten terecht staan voor betrokkenheid bij één of meer liquidaties en voorbereidingen voor moordaanslagen. Het is een zaak die gedurende het jaar nog veel terug zal keren in de berichtgeving over rechtspraak. 'Vuile oorlog in de bunker' schrijft *De Telegraaf* op 1 februari 2010.

4.3 De derde piek: Koos H.

De derde piek vinden we in de tweede helft van april, in de 15de week van het jaar. Er is dan veel aandacht voor de zaak Koos H., een opvallende zaak waarbij Peter R. de Vries een rechterlijk verbod negeert en toch beelden van Koos H. in de tbs-kliniek uitzendt. Dit, naar eigen zeggen van De Vries, 'in het kader van het algemeen belang'. 'Het is aan de rechter te beschikken, niet aan Peter R. de Vries' becommentarieert *Trouw* de zaak op 17 april 2010.

Ook de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State over de SGP levert veel artikelen op. 'Vrouwen op SGP-lijst: een kwestie van tijd' schrijft *Trouw* (15 april 2010).

Met 37 van de 482 artikelen in deze week, is ook Lucia de Berk een veel besproken onderwerp. Lucia de Berk werd in juni 2004 veroordeeld tot levenslang en tbs wegens zeven moorden en drie pogingen daartoe. In deze week in april werd zij na een herziening van de zaak door het Gerechtshof Arnhem vrijgesproken. De zaak die als een van de, zo niet de grootste rechterlijke dwaling(en) in Nederland wordt gezien, zorgt voor veel beroering na de uitspraak.

4.4 'Kooistra gecapituleerd'

Eind juni, in week 26, ontstaat een vierde piek, mede doordat de media massaal beginnen te schrijven over het overlijden van de horeca-ondernemer Kooistra. 'Kooistra gecapituleerd' meent *Metro* op 30 juni 2010. En over Jan van V., die een schikking met twee fondsen treft, schrijft *NRC Handelsblad* een dag later 'Samen verdienen aan een nooit gebouwd kantoor' (*NRC Handelsblad* 1 juli 2010).

Ook duikt Saban B. hier nog een keer op, als hij op borgtocht door de Turkse politie wordt vrijgelaten. 'Landelijk Parket stomverbaasd over borgtocht' weet *De Telegraaf* op 30 juni 2010 te melden.

4.5 Wilders en Post

In het najaar zien we een vijfde piek. In week 40 wordt de berichtgeving gedomineerd door de zaak Wilders. In de tweede week van oktober schrijven media in 73 van de 456 artikelen over de wrakingsperikelen in deze zaak.

Ook het Openbaar Ministerie ligt in deze periode onder vuur door de vrijspraak van Ina Post, 'OM moet nodig sorry leren zeggen' oordeelt *De Pers* op 8 oktober 2010.

4.6 De zesde piek, Sander V.

In november, week 45 van het jaar 2010, ontstaat een zesde piek in de berichtgeving. Hierbij staat Sander V. voor de rechter voor de moord op Milly Boele, "Ik ben geen psychopaat" (*Sp!ts*, 12 november 2010) en oordeelt het Gerechtshof in Den Haag dat de nieuwe kraakwet niet voldoet, 'Kraker zet zijn bed neer en is beschermd' (*Trouw*, 10 november 2010). Tenslotte zorgt de reactie van advocaat-generaal bij de Hoge Raad Diederik Aben op de beslissing op het wrakingsverzoek van Wilders voor veel discussie in de kranten.

4.7 De kinderdagverblijven

Tegen het eind van 2010, in week 50, zien we een zevende piek in de berichtgeving. In deze week wordt Nederland nog opgeschrikt door de zedenzaak van Robert M. die ervan verdacht wordt op kinderdagverblijven in Amsterdam en als oppas tientallen kinderen te hebben misbruikt. 'Omvangrijke ontuchtzaak' kopt *Sp!ts* op 13 december 2010.

Ook oordeelt het Gerechtshof in Amsterdam dat de Hofstadgroep toch een terroristische organisatie is: 'Hofstadgroep toch terreurbende' (*de Volkskrant*, 18 december 2010). De Hoge Raad vernietigt ten slotte de uitspraak van het gerechtshof over de brand in het cellencomplex op Schiphol-Oost: 'Oorzaak Schipholbrand blijft onhelder' (*Trouw*, 15 december 2010).

4.8 Het jaar van Wilders

Het jaar overziend kunnen we stellen dat Geert Wilders, waar het om de berichtgeving over rechtspraak in 2010 gaat, het jaar heeft gedomineerd. Drie van de zeven pieken worden mede veroorzaakt door berichtgeving over dit proces. In dit proces staat Wilders terecht voor groepsbelediging, aanzetten tot haat en aanzetten tot discriminatie tegen moslims, niet-westerse allochtonen en/of Marokkanen.

Wilders gaf zelf in september 2009 al aan, in een gesprek met *De Telegraaf*, dat het proces tegen hem als 'proces van de eeuw' te boek zou mogen gaan staan.

→5 De informatiefunctie

In paragraaf 1 hebben we de verschillende functies van dagbladen beschreven. Allereerst gaat het bij media om een informatiefunctie, de media houden de samenleving op de hoogte van de gebeurtenissen in de samenleving.

In dit geval gaat het om de aandacht die de dagbladen in 2010 aan de rechtspraak geven. Hoe staat het daarmee?

We kijken allereerst naar het *aantal* artikelen dat is over de rechtspraak is verschenen.

Hoe meer aandacht de dagbladen besteden aan de rechtspraak, hoe sterker de informatiefunctie. In tabel 1 treft men een overzicht van het totale nieuwsaanbod in de dagbladen van 2010 en daarbinnen de aandacht voor de rechtspraak..

Tabel 1. Totale nieuwsaanbod en aandeel rechtspraak in Nedelandse dagbladen in 2010.

Dagblad	Totaal aantal artikelen 2010		artikelen rechtspraak	
	N	artikelen per dag	N	%
De Volkskrant	57078	188	3897	6.8
NRC Handelsblad	38618	127	3881	10,0
De Telegraaf	57054	188	3813	6.7
Trouw	46119	152	3210	7,0
Sp!ts	18008	59	1301	7.2
Metro	16751	55	1077	6.4
De Pers	15299	50	1063	6.9
TOTAAL	248927	819	18.242	7.3

Uit de tabel blijkt dat *NRC Handelsblad* wat het aantal artikelen betreft verreweg het best de informatiefunctie vervult. Geen enkel ander blad scoort boven het gemiddelde, terwijl *NRC Handelsblad* daar ver boven zit, met 10% van het nieuwsaanbod.

De overige traditionele dagbladen als *Trouw*, *de Volkskrant* en *De Telegraaf* liggen allen dicht bij elkaar.

Van de gratis bladen voegt *De Pers* zich in dit zelfde rijtje. De krant overtreft daarmee zelfs *de Volkskrant* en *Trouw*.

Een opvallend verschil zien we ondertussen tussen *Sp!ts* en *Metro*. De eerste scoort qua relatieve aandacht na *NRC Handelsblad* het allerhoogst, terwijl *Metro* juist van alle kranten het laagste scoort in hoeveelheid aandacht voor de rechtspraak.

→6 Betrokkenheid

Waar het gaat om een onderscheid tussen een podium- en waakhondfunctie en een entertainmentfunctie van de media, samengevat onder de term 'betrokkenheid', hebben we een onderscheid gemaakt tussen journalistiek die een hoge mate van deze betrokkenheid vertoont en media die een lage mate van betrokkenheid vertonen. Aan de hand van de eerder benoemde operationaliseringingen gaan we nu na in welke mate die betrokkenheid in de verschillende media in 2010 belichaamd werd.

6.1 De toon van het nieuws

Negatieve berichtgeving wijst op een cynisch frame in de berichtgeving, iets wat duidt op een entertainmentfunctie van de media, terwijl een positievere toon van de berichtgeving wijst op een constructiever frame, behorend bij de podium- en waakhondfunctie van media.

Kijken we naar de gegevens in tabel 2 dan zien we dat de teneur van de gratis dagbladen *Sp!ts* en *Metro* sterk afwijkt van die in de andere dagbladen. De teneur van het nieuws, dat kan variëren van -1 (uiterst negatief) tot +1 (uiterst positief), is voor alle kranten gemiddeld -.26 in het nieuws over de rechtspraak. Maar het nieuws in *Sp!ts* en *Metro* is aanzienlijk negatiever dan bij de rest, respectievelijk -.35 en -.40.

Daarentegen publiceert de derde gratis krant, *De Pers*, het minst negatief over de rechtspraak: deze krant scoort -.18.

Om deze gegevens onderling te kunnen vergelijken, kijken we ook nog naar de mate van afwijking van de gemiddelde teneur. Deze staat in de tabel vermeld onder 'score'. Eerder hebben we gezien dat de sentiment score rondom rechtspraak altijd negatief is, in verband met woorden als 'straf' en 'boete' die een negatieve connotatie kennen. Om de verschillen tussen de dagbladen te kunnen traceren gaan we dan ook uit van deze gemiddelde, negatieve score en we bekijken de scores per dagblad *in relatie* tot dit uitgangspunt⁶.

Tabel 2. Aantal en teneur van de artikelen over rechtspraak per dagblad

Dagblad	artikelen rechtspraak		Teneur van de artikelen	
	N	%	teneur	Score
De Volkskrant	3897	6.8	-.24	,05
NRC Handelsblad	3881	10	-.20	,13
De Telegraaf	3813	6.7	-.28	-,03
Trouw	3210	7	-.28	-,05
Sp!ts	1301	7.2	-.35	-,19
Metro	1077	6.4	-.40	-,32
De Pers	1063	6.9	-.18	,18
TOTAAL	18.242	7.3	-.26	,00

⁶ Hierbij standaardiseren we de gegevens naar "z-waardes", zodat het gemiddelde 0 is en drukken we de afwijking uit in het aantal standaardafwijkingen van het gemiddelde. Hierbij geldt hoe hoger het getal, hoe meer betrokkenheid de kranten vertonen.

Tabel 2 laat zien dat er onderling een groot verschil bestaat tussen de dagbladen. *NRC Handelsblad* en *De Pers* scoren qua positieve teneur aanzienlijk hoger dan de andere dagbladen. Hiermee vertonen deze dagbladen een sterkere mate van betrokkenheid en daarmee een sterkere podium- en informatiefunctie dan de andere kranten.

Een middenpositie zien we voor *de Volkskrant*, *Trouw* en *De Telegraaf*.

Metro en *Sp!ts* vinden we aan de andere kant van het spectrum. De berichtgeving in deze gratis bladen is aanzienlijk negatiever, een teken van een mindere mate van betrokkenheid.

6.2 Episodische en thematische frames

Episodische frames, zo hebben we gezien, hebben betrekking op de mate waarin een gebeurtenis geïsoleerd van de context wordt beschreven, terwijl in een thematisch frame veel aandacht wordt besteed aan de context waarin de gebeurtenis wordt besproken.

In tabel 3 zien wij links het gemiddelde aantal woorden dat de dagbladen besteden aan artikelen over rechtspraak. Die omvang wordt vervolgens, meer naar rechts, vergeleken met de omvang van het gemiddelde artikel in die krant. De verhouding die zo ontstaat, kan worden uitgedrukt in een 'ratio'. Hoe groter de ratio van artikelen, hoe groter de informatieve waarde.

Om de ratio's onderling te kunnen vergelijken hebben we ten slotte, uiterst rechts, gekeken naar de mate waarin de ratio's afwijken van de gemiddelde ratio. Op deze manier houden we rekening met het feit dat de ene krant altijd langere artikelen publiceert dan de andere krant.⁷

Tabel 3. Overzicht gemiddeld aantal woorden van artikelen gewijd rechtspraak en nieuws algemeen .

Dagblad	Aantal artikelen	Gemiddelde aantal woorden recht	Gemiddeld aantal woorden nieuws algemeen	Ratio lengte recht / nieuws	Score
De Volkskrant	3897	554	360	1.5	.05
NRC Handelsblad	3881	597	364	1.6	.13
De Telegraaf	3813	315	235	1.3	-.11
Trouw	3210	466	311	1.5	.02
Sp!ts	1301	256	216	1.2	-.23
Metro	1077	244	205	1.2	-.23
De Pers	1063	428	257	1.7	.15
Totaal	18.242	451	295	1.5	0

Wat de tabel laat zien is dat voor alle media geldt dat zij langere artikelen aan de rechtspraak wijden dan aan andere onderwerpen. Gemiddeld zijn de artikelen 1,5 maal zo lang.

Wat ook duidelijk wordt is hoe groot de verschillen tussen de media in dat opzicht zijn. *De Pers* schrijft, wanneer we het corrigeren voor de gemiddelde lengte van artikelen in de dagbladen, de langste artikelen over de rechtspraak, direct gevolgd door *NRC Handelsblad*. Hiermee laten deze twee dagbladen een veel sterkere podium- en waakhondfunctie zien dan de andere dagbladen.

De Volkskrant en *Trouw* vertonen deze functie duidelijk in mindere mate.

⁷ Hierbij standaardiseren we de gegevens naar "z-waardes", zodat het gemiddelde 0 is en drukken we de afwijking uit in het aantal standaardafwijkingen van het gemiddelde. Hierbij geldt hoe hoger het getal, hoe meer betrokkenheid de kranten vertonen.

Sp!ts, *Metro* en *De Telegraaf* staan ten slotte met zijn drieën aan het andere eind van het spectrum. In deze drie populaire dagbladen zijn er veel korte artikelen, wat duidt op een episodisch frame en dus ook op een sterkere entertainmentfunctie dan de andere dagbladen.

6.3 Rechtsgebieden

Een ander aspect van de betrokkenheid is in onze opzet de spreiding over de verschillende rechtsgebieden. Binnen de rechtspraak kennen we de klassieke indeling van het recht: strafrecht, bestuursrecht (ook administratief recht) en civiel recht. De diversiteit van de dagbladen kan nu ook tot uitdrukking komen in de mate waarin zij aandacht besteden aan deze verschillende gebieden. Naarmate een medium een grotere diversiteit ten toon spreidt in de berichtgeving, is de mate van betrokkenheid groter, volgens onze gedachtegang.

In totaal zijn 5.640 artikelen over de verschillende terreinen van de rechtspraak gevonden. Dit is 31% van het totale nieuws over de rechtspraak dat we hebben gevonden in 2010. In de overige 69% van de artikelen (12.602), werd of niet specifiek vermeld onder welk rechtsgebied zij vallen of het ging om een andere vorm van rechtspraak (tuchtrecht, alternatieve geschillenbeslechting).⁸

Zoals te verwachten was, ligt de focus van de berichtgeving over rechtspraak met afstand op het *strafrecht*. Over het strafrecht zijn in totaal 3.101 artikelen gevonden, 55% van alle specifieke artikelen. Kennelijk is het inderdaad het rechtsgebied dat het meest tot de verbeelding spreekt en daarom het meest nieuwswaardig is.

Het sluit in ieder geval mooi aan bij de reeks met criteria die we in de eerste paragraaf gaven. Immers, het gaat in de berichtgeving over strafrecht vaak over (ernstige) conflicten, met veel negatief nieuws, en veel human interest.

Over het civiele recht handelden ook nog vrij veel artikelen: 1.542 artikelen, 27% van het aantal specifieke rechtsberichten. Hieronder bevonden zich zaken uit het personen- en familierecht, waaronder jeugdrecht, en het verbintenissenrecht.

Bestuursrecht eindigt qua media aandacht van de drie klassieke rechtsgebieden ten slotte onderaan, met bijna 1.000 artikelen. Hier is te denken aan zaken uit het vreemdelingenrecht en vergunnings- en subsidiezaken.

Om de betrokkenheid van de journalistiek op dit punt te bepalen, hebben we de mate van aandacht voor de diverse terreinen van rechtspraak in de diverse dagbladen bekeken. Zie tabel 4. De gedachte hierachter is dat naarmate de aandacht gelijkmatiger verspreid is over de diverse rechtsgebieden, de betrokkenheid groter is. Om de verschillen goed te kunnen vergelijken met die op de andere dimensies, hebben we daarbij als exercitie de feitelijke aandachtsverdeling afgezet tegen een 'ideale' aandachtsverdeling: een verdeling waarin alle rechtsterreinen evenveel aandacht (33,3%) zouden krijgen.⁹ Uiteraard is een dergelijke ideaal-situatie betrekkelijk willekeurig. Er zouden op alle drie de terreinen dan eigenlijk ook evenveel zaken moeten spelen.

Over het gehele genomen zien we bij alle dagbladen eenzelfde patroon. Alle dagbladen, zowel de traditionele als de gratis dagbladen, besteden verreweg de meeste aandacht aan het strafrecht. Dit sluit aan bij wat er in de literatuur wordt geschreven, namelijk dat er bij media sprake is van tabloid justice (Fox et al, 2007). Media hebben een voorkeur voor (geruchtmakende) strafrechtzaken.

⁸ Een groot deel van deze berichtgeving gaat over rechtszaken in het buitenland. In ruim 8000 artikelen wordt een buitenland genoemd, al is hiermee niet gezegd dat het een zaak in het buitenland betreft. Ook een rechtszaak in Nederland kan een connectie hebben met het buitenland, zoals te zien was in de zaak Saban B. Die naar Turkije was gevlucht. Aangenomen mag worden dat van de berichtgeving over Nederlandse rechtzaken voornamelijk gaat over strafrecht. De overige rechtsgebieden moeten het met aanzienlijk minder aandacht doen.

⁹ De afwijking hebben we berekend door de verschillen op de drie soorten rechtspraak absoluut te nemen en op te tellen. Om de verschillen onderling te kunnen vergelijken hebben we gekeken naar de mate van afwijking van het ideaal en deze uitgedrukt in een score. Hierbij standaardiseren we de gegevens naar "z-waardes", zodat het gemiddelde 0 is en drukken we de afwijking uit in het aantal standaardafwijkingen van het gemiddelde. In deze analyse geldt hoe lager de afwijking, hoe beter. Om deze analyses te vergelijken met de andere waardes hebben we ze vermenigvuldigd met -1 waarbij geldt dat hoe hoger de waardes, hoe meer we kunnen spreken van betrokkenheid.

Maar in de spreiding van aandacht over de verschillende rechtsgebieden is onderling wel verschil te maken. De minste afwijking van het ideaal, en dus de meeste betrokkenheid in de berichtgeving, vinden we in *NRC Handelsblad*. Deze krant besteedt relatief de minste aandacht aan het strafrecht en kent een sterkere focus op het civiel- en bestuursrecht.

De Volkskrant volgt op kleine afstand, en wordt op haar beurt weer gevolgd door *Trouw*.

Tabel 4. Verschillen in aandacht voor drie rechtsgebieden afgezet tegen denkbeeldige ‘idelale’ verdeling.

	Strafrecht	Civiel recht	Bestuursrecht	Afwijking	Score
De Volkskrant	53.3	27.3	19.4	39.9	0.70
NRC Handelsblad	51.8	28.8	19.4	36.9	1.0
De Telegraaf	55.9	25.6	18.5	45.1	0.16
Trouw	55	29.1	15.9	43.3	0.35
Sp!ts	66.6	22.9	10.5	66.5	-2.10
Metro	57.9	27.8	14.2	49.2	-0.26
De Pers	56.2	25.4	18.4	45.7	0.10
Ideaal	33.3	33.3	33.3	0	0

Een middenpositie op dit gebied van de berichtgeving is te zien voor *De Telegraaf* en *De Pers*. Wat betreft de aandacht voor de rechtsgebieden lijkt *De Pers* hier dus wel meer op de andere gratis kranten dan op de traditionele dagbladen.

De gratis dagbladen schrijven relatief het meest over strafrecht. *Sp!ts* verreweg het meest gevolgd door *Metro* en *De Pers*. Zo zien we de grootste afwijking van de aandacht in *Sp!ts*, gevold door *Metro*.

Ook op dit gebied, zo kunnen we concluderen, vertonen de gratis bladen de minste betrokkenheid en derhalve een minder sterke podium- en waakhondfunctie dan de andere dagbladen.

6.4 Aandacht voor sancties

Hoe berichtten de media in 2010 over de sancties die zijn opgelegd? De berichtgeving over sancties en maatregelen is interessant omdat in onze gedachtegang naarmate de aandacht voor sancties minder divers is en die ook nog uitgaat naar de meer sensationele straffen, de betrokkenheid van de berichtgeving laag genoemd kan worden.

Om te bepalen in hoeverre er sprake is geweest van een entertainmentfunctie dan wel een podium- en waakhondfunctie van de berichtgeving kijken we hoeveel aandacht er is besteed aan de vrijheidsbenemende straf en de TBS. De gedachte hierachter is dat een sterke focus op deze sanctie wijst op een entertainmentfunctie van de dagbladen.

Om de verschillen in dit opzicht te kunnen vergelijken hebben we gekeken naar het aantal artikelen waarin het gaat om een vrijheidsbenemende straf (incl. de TBS). Deze artikelen hebben we daarna gerelateerd aan het totaal aantal artikelen over de rechtspraak en vervolgens hebben we de afwijkingen per dagblad vergeleken.¹⁰

¹⁰ Hierbij standaardiseren we de gegevens naar “z-waardes”, zodat het gemiddelde 0 is en drukken we de afwijking uit in het aantal standaardafwijkingen van het gemiddelde. In deze analyse geldt hoe lager de afwijking, hoe beter. Om deze analyses te vergelijken met de andere waardes hebben we ze vermenigvuldigd met -1 waarbij geldt dat hoe hoger de waardes, hoe meer we kunnen spreken van betrokkenheid.

Kijken we naar de afwijkingen van het gemiddelde waar het gaat om de focus op de sensationele sancties, dan zien we dat *De Pers* de meest betrokken journalistiek laat zien. Relatief gezien besteedt de krant in het minste aantal artikelen aandacht aan de sensationele straffen.

De krant wordt gevolgd door *NRC Handelsblad* en *Trouw*.

Een middenpositie vinden we voor *de Volkskrant* en *De Telegraaf*.

De gratis bladen *Sp!ts* en *Metro* vertonen ten slotte de minste betrokkenheid in hun berichtgeving over sancties.

Tabel 5. Focus op sensationele sancties in de berichtgeving

	tbs	vrijheidsbenemen de straf	totaal	Totaal artikelen	in %	Score
De Volkskrant	76	557	633	3897	16.2	,48
NRC Handelsblad	47	605	652	3881	16.8	,32
De Telegraaf	104	516	620	3813	16.3	,45
Trouw	62	480	542	3210	16.9	,23
Sp!ts	47	240	287	1301	22.1	-1,02
Metro	47	220	267	1077	24.8	-1,71
De Pers	15	127	142	1063	13.4	1,19
Gemiddeld	398	2745	3143	18.242	17.2	0

6.5 Personalisering van de rechtspraak

‘Personalisering’ is zoals in de eerste paragraaf werd aangegeven een veel gebezigde negatieve kwalificatie geworden voor de kwaliteit van de berichtgeving. De op entertainment gerichte media zouden zich alleen nog druk maken om de poppetjes en niet meer om de inhoudelijke aspecten van het nieuws. In deze paragraaf kijken we naar de mate van externe personalisering binnen de berichtgeving over de rechtspraak. Vanuit de theorie geldt dat een sterke focus op slachtoffers en nabestaanden duidt op een sterkere entertainmentfunctie. In deze paragraaf gaan we hierop in.

In tabel 6 kijken we eerst naar de focus van de dagbladen op de slachtoffers en nabestaanden in de berichtgeving. Om deze aandacht onderling te kunnen vergelijken hebben we de afwijking van het gemiddelde weer op de eerder beschreven wijze berekend.¹¹

Eerst de absolute cijfers. Over slachtoffers wordt in ruim 2000 artikelen gesproken. Nabestaanden komen aanzienlijk minder vaak voor in het nieuws. In iets meer dan 400 artikelen vinden we referenties naar de nabestaanden.

Wanneer we het daarna relatief bekijken, ten opzichte van het totale nieuws over de rechtspraak, dan zien we dat *NRC Handelsblad* veruit het minste aandacht besteedt aan de slachtoffers en nabestaanden. Hiermee vertoont de krant de minste focus op emoties en sensationele berichtgeving, oftewel, een relatief geringe focus op de entertainmentfunctie. *NRC Handelsblad* wordt gevolgd door *Trouw*, *De Pers* en *de Volkskrant*. Deze dagbladen nemen een middenpositie in.

In *Sp!ts* en *Metro* vinden we aanzienlijk meer berichtgeving terug gericht op slachtoffers en nabestaanden. Dit duidt erop dat er in deze kranten sprake is van een sterkere mate van personalisering, waarbij er meer gefocust wordt op de emotionele, persoonlijke kant van rechtszaken. Dit duidt op een sterkere entertainmentfunctie in deze twee kranten.

¹¹ In deze analyse geldt: hoe lager de afwijking, hoe beter. Om deze analyses te vergelijken met de andere waardes hebben we ze vermenigvuldigd met -1 zodat geldt dat hoe hoger de waardes, hoe meer we kunnen spreken van betrokkenheid.

Tabel 6. Relatieve aandacht voor slachtoffers en nabestaanden in de dagbladen

	Slacht-offers	Na-bestaanden	totaal	Totaal artikelen	in %	Score
De Volkskrant	496	87	583	3897	15	0.31
NRC Handelsblad	380	81	461	3881	11.9	1.4
De Telegraaf	521	96	617	3813	16.2	-0.12
Trouw	388	75	463	3210	14.4	0.51
Sp!ts	201	30	231	1301	17.8	-0.67
Metro	204	22	226	1077	21	-1.78
De Pers	135	22	157	1063	14.8	0.37
Gemiddeld	2325	413	2738	18.242	15.0	

Kijken we naar de afwijkingen van het gemiddelde waar het gaat om de focus op de sensationele sancties, dan zien we dat *De Pers* de meest betrokken journalistiek laat zien. Relatief gezien besteedt de krant in het minste aantal artikelen aandacht aan de sensationele straffen.

De krant wordt gevolgd door *NRC Handelsblad* en *Trouw*.

Een middenpositie vinden we voor *de Volkskrant* en *De Telegraaf*.

De gratis bladen *Sp!ts* en *Metro* vertonen ten slotte de minste betrokkenheid in hun berichtgeving over sancties.

→7 Conclusie

In deze conclusie maken we de balans op aan de hand van de tweevoudige invalshoek die we hebben gekozen: de mate van informatieaanbod en de mate van betrokkenheid in de berichtgeving in de dagbladen anno 2010.

Het informatieve karakter van de dagbladen zien we in alle dagbladen terug. Alle dagbladen besteden rond de 7% aandacht aan de rechtspraak. Deze functie is het sterkst in *NRC Handelsblad* terug te vinden en het minst sterk in *Metro*.

Naast de informatieve functie hebben de dagbladen ook een podium- of waakhondfunctie en een entertainmentfunctie. De verschillen in de manier van berichtgeving over de rechtspraak duiden op verschillende rollen van de dagbladen in onze samenleving. Om de podium- en waakhondfunctie versus de entertainmentfunctie onderling goed te kunnen vergelijken hebben we de hierboven besproken elementen van 'betrokken' journalistiek samengevat. We hebben de scores per onderdeel gepresenteerd en hiervan het gemiddelde genomen (zie tabel 7).

Uit deze gegevens zien we de sterkste podium- en waakhondfunctie terugkomen bij *NRC Handelsblad*. *NRC Handelsblad* is met afstand de krant voor de meest gebalanceerde berichtgeving over de rechtspraak in Nederland. De krant scoort op bijna alle aspecten als het meest betrokken dagblad.

Het dagblad wordt op enige afstand gevolgd door *De Pers*. Deze krant lijkt waar het gaat om de berichtgeving over rechtspraak haar missie waar te maken: een gratis kwaliteitskrant. De krant bericht sterk informatief en heeft daarnaast aandacht voor verschillende rechtsgebieden met een minder sterke focus op strafzaken en bijbehorende sancties en de slachtoffers of nabestaanden dan de meeste andere dagbladen. De berichtgeving is daarbij het sterkst thematisch van alle dagbladen.

Tabel 7. Scores van betrokkenheid per dagblad

	Teneur	Episodisch thematisch	Rechts gebieden	sancties	personalisering	Gemiddelde
De Volkskrant	0.05	0.05	0.7	0.48	0.31	0.32
NRC Handelsblad	0.13	0.13	1	0.32	1.4	0.6
De Telegraaf	-0.03	-0.11	0.16	0.45	-0.12	0.07
Trouw	-0.05	0.02	0.35	0.23	0.51	0.21
Sp!ts	-0.19	-0.23	-2.1	-1.02	-0.67	-0.84
Metro	-0.32	-0.23	-0.26	-1.71	-1.78	-0.86
De Pers	0.18	0.15	0.1	1.19	0.37	0.4

Op enige afstand van *NRC Handelsblad* en *De Pers* volgen *de Volkskrant* en *Trouw*. Beide dagbladen vertonen een sterk informatieve functie en een sterkere mate van podium- en waakhondfunctie dan een entertainmentfunctie, zij het dat deze functie minder sterk is dan bij *NRC Handelsblad* en *De Pers*.

Aan de andere kant van het spectrum vinden we de gratis dagbladen *Metro* en *Sp!ts*. Bij deze dagbladen gaat het vooral om een informatieve functie met een duidelijk hoger entertainmentgehalte dan de traditionele kranten. Die informatieve functie is te verklaren uit het gebruik van veel ANP berichten in de dagbladen. In eerder onderzoek (Scholten & Ruigrok 2009) zagen we al dat deze dagbladen sterker dan de traditionele dagbladen gebruik maken van persberichten, een vorm van nieuwsgaring die vooral op de informatieve functie van media is gericht. Voor rechtspraakberichtgeving zal dit niet anders zijn.

Naast de informatiefunctie is er een sterkere mate van entertainment te vinden in de berichtgeving van gratis kranten dan in die van de andere dagbladen. Zij richten zich meer op episodische frames, hebben een sterke focus op strafrechtzaken, die dan ook nog ernstige delicten betreft en zij hebben meer oog voor de 'menselijke' kant van de rechtszaken.

De Telegraaf ten slotte lijkt in haar berichtgeving over rechtspraak sterker op de gratis bladen *Sp!ts* en *Metro* dan op de traditionele kwaliteitskranten. De krant richt zich sterker dan de traditionele kranten en *De Pers* op het menselijke aspect van de rechtszaken en beschrijft dit vanuit een sterker episodisch frame. Hierbij vertoont de krant een sterkere entertainmentfunctie dan de traditionele dagbladen, zij het dat deze minder sterk is dan bij de gratis bladen *Sp!ts* en *Metro*.

Tot slot nog dit. De uitkomsten hierboven zijn gebaseerd op een automatische inhoudsanalyse van de berichtgeving. Een dergelijke methode kent zijn beperkingen. Zo zijn de verschillende aspecten die wij hebben gekozen voor onze definitie van betrokken journalistiek slechts indicatoren. Trends hierbinnen zijn met behulp van een automatische inhoudsanalyse goed te achterhalen, maar om de betrokkenheid van de verschillende kranten heel specifiek in kaart te brengen is meer nodig. Zo zou een handmatige inhoudsanalyse van de berichtgeving waarschijnlijk meer licht kunnen werpen op de specifieke invulling van deze aspecten en op de mate van betrokkenheid.

Desalniettemin laten de uitkomsten zien dat er zeker sprake is van 'rechtspraak in meervoud' wanneer we kijken naar de berichtgeving hierover in de dagbladen. We hebben duidelijke verschillen gevonden op de verschillende aspecten van betrokkenheid.

Dergelijke verschillen zullen ongetwijfeld ook aanwezig zijn wanneer we andere media betrekken in het onderzoek. De berichtgeving op televisie zal een ander beeld geven dan we nu in de dagbladen vonden.

Daar komt bij dat ook de verandering van het medialandschap door de opkomst van internet, twitter en dergelijke voor de nodige verandering zal zorgen. Zo zal de invloed van media niet langer beperkt blijven tot de dagbladsector en de televisie maar zullen deze nieuwe media steeds meer aan invloed winnen - ook op het gebied van de rechtspraak.

Onderzoek naar meer verschillende media en hun onderlinge invloed zal dan ook goed kunnen bijdragen aan een beter begrip over deze invloed. In ieder geval zou het voor degenen die werkzaam zijn in de rechtspraak geen kwaad kunnen om voortaan naast *NRC Handelsblad* ook eens de *Metro* en de *Sp!s* te lezen. Wie een volledig beeld wil hebben van wat het rechterlijke optreden voor een gevolgen in de maatschappij kan hebben, kan er niet mee volstaan slechts de helft van die maatschappij te zien.

Literatuur

- Bovens, M.A.P. (2000), *De vierde macht revisited. Over ambtelijke macht en publieke verantwoording*. Oratie Universiteit Utrecht, 13 september 2000, <http://exchange.usg.uu.nl>
- Brants, K. et. al., (2007). *Whose Power, What Responsibility? Divergent Perceptions of Dutch Politicians and Political Journalists*. Presented at the Dutch-Flemish Day of Communication Science, Antwerpen.
- Cappella, J.A., & K.H. Jamieson (1997). *Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good*. New York: Oxford University Press.
- Dearing, J. W. & E.M. Rogers (1996). *Agenda-setting*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Deuze, M. (2002). *Journalists in the Netherlands. An analysis of the people, the issues and the (inter)national environment*. Amsterdam: Aksant.
- Deuze, M. (2004) *Wat is Journalistiek*. Amsterdam, Bedrijfsfonds voor de Pers i.s.m. Het Spinhuis.
- Farnsworth, S.J. & S.R. Lichter (2006), 'The 2004 New Hampshire Democratic Primary and Network News', *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 11(1): 53-63.
- Fox, R.L., R.W. Van Sickel & T.L. Steiger (2007), *Tabloid Justice: Criminal Justice in an Age of Media Frenzy*. Boulder, CO: Lynne Rienner
- Galtung, J. & M.H. Ruge (1965), 'The Structure Of Foreign News', *Journal of Peace Research*, Vol. 2, Nr. 1, p. 64-91.
- Harcup, T. & D. O'Neill (2001), 'What Is News? Galtung and Ruge revisited', *Journalism Studies*, Vol. 2, Nr. 2, p. 261-280.
- Iyengar, S. & D.R. Kinder (1987). *News that matters: Television and American opinion*. Chicago, IL, University of Chicago.
- Iyengar, S. (1991), *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Kaiser, A. (1985) *Haagse journalistiek. Een empirisch onderzoek naar de relatie tussen journalisten en parlementariërs*. Amsterdam: VU-uitgeverij.
- Brants, K. et. al. (2009). 'The Real Spiral of Cynicism? Symbiosis and Mistrust between Politicians and Journalist'. *International Journal of Press/Politics* 15(1) 25-40
- Kiouis, S. et. al. (2006) 'First- and Second-Level Agenda-Building and Agenda-Setting Effects: Exploring the Linkages Among Candidate News Releases, Media Coverage, and Public Opinion During the 2002 Florida Gubernatorial Election', *Journal of Public Relations Research* 18(3): 265-285.
- Kleinnijenhuis, J. et. al. (2007) *Nederland vijfstromenland; De rol van de media en stemwijzers bij de verkiezingen van 2006*, Amsterdam: Bert Bakker.
- Lent, L. van (2008). *Externe openbaarheid van het strafproces*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- McCombs, M.E., D. L. Shaw & D. Weaver (Eds.), *Communication and democracy: Exploring intellectual frontier in agenda-setting theory* (p. 51-66). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- McCombs, M.E. & Shaw, D.L. (1972). 'The agenda setting function of the mass media'. *Public Opinion Quarterly*, 36, 176-187.
- Meijer, M.M. & J. Kleinnijenhuis (2006), 'News and corporate reputation: Empirical findings from the Netherlands', *Public Relations Review* 23(2): 341-348.
- Meijer, M.M. (2004). *Does success breed success? Effects of news and advertising on corporate reputation*. Amsterdam: Askant.
- Peter, J. (2002), *Medien-Priming-Grundlagen, Befunde und Forschungstendenzen*, *Publizistik*, 47(1), 21-44.

- Putnam, R. (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster
- Robinson, M. (1976), 'Public Affairs Television and the Growth of Political Malaise: The Case of 'The Selling of the Pentagon.' ' *American Political Science Review* 70(2):409-32.
- Ruigrok, N., & W. van Atteveldt (2007), 'Global Angling with a Local Angle: How U.S., British, and Dutch Newspapers Frame Global and Local Terrorist Attacks' , In: *The Harvard International Journal of Press/Politics* 12, pp. 68-90
- Ruigrok, N., et. al. (2011). *2010 in de Nederlandse Dagbladen: een zoektocht naar grenzen*. Gedownload van www.nieuwsmonitor.net
- Ruigrok, N., et. al. (2010). *Kwaliteit van de krant*. Presentatie voor het Etmaal van de communicatiewetenschap 2010 te Gent, 4 en 5 februari 2010.
- Scheufele, D. A. (1999). 'Framing as a theory of media effects'. *Journal of Communication*, 49(1), 103–122.
- Scheufele, D. A. (2000). 'Agenda-setting, priming, and framing revisited: Another look at cognitive effects of political communication.' *Mass Communication & Society*, 3, 297–316.
- Scheufele, D. A., & D. Tewksbury (2007). 'Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects models.' *Journal of Communication*, 57(1), 9-20
- Scholten, O. & N. Ruigrok (2009). *Bronnen in het nieuws. Nieuwsvoorziening landelijke dagbladen steeds afhankelijker van ANP*. Gedownload van www.nieuwsmonitor.net
- Van Atteveldt, W., N. Ruigrok & J. Kleinnijenhuis. (2006). *Associative Framing: A unified method for measuring media frames and the media agenda*. Presented at International Communication Association (ICA).
- Vliegthart, R., D. Oegema & B. Klandermans (2005). 'Media Coverage and Organizational Support in the Dutch Environmental Movement'. *Mobilization*, 10(3): 365-381.
- Vreese, C. H. de (2003). 'Television reporting of second-order elections'. *Journalism Studies*, 4, 183–198.
- Weaver, D.H. & G.C. Wilhoit (1996). *The American Journalist in the 1990s: U.S. News People at the End of an Era*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Weber, M. (1999) *Politiek als beroep*. Baarn: Agora.
- Wijfjes, H. (2004). *Journalistiek in Nederland 1850-2000. Beroep, cultuur en organisatie*. Amsterdam: Boom Uitgevers.
- Williams, B. A. & M. X. Delli Carpini (2004), 'Monica and Bill All the Time and Everywhere: The Collapse of Gatekeeping and Agenda Setting in the New Media Environment.' *American Behavioral Scientist* 2004 47: 1208-1230.
- Willnat, L. (1997), *Agenda setting and priming: Conceptual links and differences*.